

CUMHURİYET DÖNEMİ ROMANLARINDA KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN

Hamza AYDOĞDU¹

Öz

Kanuni Sultan Süleyman, sadece askeri ve siyasi dehasıyla değil kültürel ve sanatsal açılarından da Osmanlı Devleti'ne en ihtişamlı yıllarını yaşatan önemli bir devlet adamıdır. Osmanlı tarihçisi ve Şeyhülislamı Kemalpaşazade, ünlü şair Baki; Türk mimarisinin parlak isimlerinden Mimarbaşı Sinan; ünlü denizci ve Kaptan-ı Deryası Barbaros Hayrettin Paşa, onun döneminde değer gören sanat, kültür ve devlet adamlarından birkaçıdır. 71 yaşında çıktığı Zigetvar Seferi'nde vefat eden ve Batılı tarihçiler tarafından 'Muhteşem Süleyman', 'Büyük Türk' olarak nitelendirilen Kanuni, sanat dünyasının da ele aldığı çok önemli figürlerden biridir. Yaşadığı dönemden başlayarak günümüze kadar birçok edebi türe konu olan Sultan Süleyman, ayrıca kendisi ve dönemiyle ilgili olarak birçok araştırma ve bilimsel çalışmalara konu olmuştur. Türk edebiyatında şiir, tiyatro, öykü, roman gibi birçok türe konu olan Kanuni, Muhibbi mahlasıyla şiirler de kaleme almıştır. Tanzimat'tan sonra görülen edebi türler içinde önce oyunlarda hayat bulan Kanuni, bir roman kahramanı olarak ilk kez Cumhuriyet döneminde karşımıza çıkar. 1928 yılında Nizamettin Nazif tarafından kaleme alınan *Deli Deryalılar*, Kanuni Sultan Süleyman ve dönemini ilk kez ele alışı ve tarihe bakış açısı noktasıyla önemli bir roman olarak karşımıza çıkar. Kendisinden sonra yazılan romanlarda da Kanuni'ye bakış açısı birçok açıdan bu romanı tekrarlar. 1950 yılında Feridun Fazıl Tülbentçi tarafından yazılan *Kanuni Sultan Süleyman* romanı ise tarihe bakış açısı ve Kanuni karakterini işleyişi açısından *Deli Deryalılar*'dan ayrılır. Bu açıdan her iki romandaki Kanuni karakterinin karşılaştırılması dönemin tarih anlayışını göstermesi açısından yararlı olacaktır. Biz de bu çalışmamızda söz konusu romanları merkeze alarak Cumhuriyet dönemi tarihi romanlarında Kanuni Sultan Süleyman'ın nasıl ele alındığını, hangi bakış açılarına göre canlandırıldığını incelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Kanuni Sultan Süleyman, roman, oyun, şiir, *Deli Deryalılar*, *Kanuni Sultan Süleyman*, Feridun Fazıl Tülbentçi, Nizamettin Nazif.

¹ Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Personel Genel Müdürlüğü, hmzaydogdu@hotmail.com, ORCID No: 0000-0002-7363-7542.

Makale Gönderilme Tarihi: 21 Nisan 2020. Makale Kabul Tarihi: 6 Mayıs 2020.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

KANUNI SULTAN SÜLEYMAN IN THE NOVELS OF THE REPUBLIC PERIOD

Hamza AYDOĞDU

Abstract

Kanuni Sultan Süleyman is an important statesman who not only gave his military and political genius but also cultural and artistic aspects to the Ottoman State. Ottoman historian and Shaykh al-Islam Kemalpaşazade, famous poet Baki; Turkish architect Sinan; famous sailor Barbaros Hayrettin Paşa are few of the artists and statesmen who were valued in his period. Kanuni, who died at the age of 71 at the Zigetvar and was described as 'Magnificent Süleyman' and 'Great Turk' by Western historians, is one of the most important figures in literature. Sultan Süleyman, who has been the subject of many literary genres since his lifetime, has also been the subject of many researches and scientific studies. Kanuni, who is the subject of many genres such as poetry, theater, story and novel in Turkish literature, also wrote poems with the pen name of Muhibbi. Kanuni becomes the subject of theater plays after Tanzimat but Kanuni appears as a novel hero in the Republic Period for the first time. *Deli Deryalılar*, written by Nizamettin Nazif in 1928, is the first novel that deals with Kanuni Sultan Süleyman and his period. This novel appears as an important novel with its historical perspective. In the other novels, the perspective of Kanuni is similar to this novel in many aspects. The *Kanuni Sultan Süleyman* written by Feridun Fazıl Tülbentçi in 1950, differs from *Deli Deryalılar* in terms of the historical perspective and the functioning of the Kanuni character. In this respect, comparing the Kanuni character in both novels will be useful in terms of showing the understanding of history of the period. In this study, we will try to examine how Kanuni Sultan Süleyman was handled and revived according to which perspectives in the historical novels of the Republic Period based on these novels.

Keywords: Ottoman Empire, Kanuni Sultan Süleyman, novel, theater, poetry, *Deli Deryalılar*, *Kanuni Sultan Süleyman*, Feridun Fazıl Tülbentçi, Nizamettin Nazif.

Giriş

Kanuni Sultan Süleyman (1495-1566), Osmanlı Devleti'nin yükselme çağına damgasını vuran önemli bir devlet, siyaset ve kültür insanıdır. İlköğrenimini babası Selim'in Sancak Beyi olduğu Trabzon'da yapan Süleyman, iyi bir eğitim alır. On beş yaşına geldiğinde Kafe Sancak Beyi olarak ciddi bir sorumluluk üstlenir. Manisa Sancak Beyliğine atandığında (1513) tahtın da yegâne varisidir. Yavuz Sultan Selim'in vefatının ardından 30 Eylül 1520'de İstanbul'a gelerek tahta oturur.

Kanuni Sultan Süleyman, Osmanlı Devleti'nde en uzun süre tahtta kalan başarılı bir Türk padişahıdır. 46 yıllık saltanatında Belgrat, Rodos, Budin, Tebriz, Bağdat seferleri başta olmak üzere pek çok zafere imza atan Kanuni, saltanatı süresince devletin sınırlarını en üst seviyeye çıkarmış; sadece askeri başarılarıyla değil yaptığı kamusal ve askeri reformlarla da devletin güçlenmesinde katkı sunmuştur. Muhibbi mahlasıyla şiirler de kaleme alan Kanuni, bilim, kültür ve sanat alanlarına yaptığı yatırımlar, hayırseverliği ve yaptırdığı abidevi eserlerle de İstanbul'un bir medeniyet merkezi olmasında büyük bir rol oynamıştır (Geniş bilgi için bkz. Emecan, TDVİA, C. 38: 74-75).

Kanuni Sultan Süleyman'ın büyük Türk padişahı olarak dünya çapında uyandırdığı akisler, kazandığı zaferler, günden güne onun daha da büyüyen günümüze kadar yaşamasında büyük rol oynar. Osmanlı Devleti'nin sınırlarını üç kıtaya yayarak birçok devletin ve milletin kaderinde rol oynaması, ona geniş bir coğrafyada üzerinde en çok araştırma, inceleme yapılan bir devlet adamı niteliği kazandırır. Bu büyük başarılar ve güçlü kişiliği, birçok roman, şiir, öykü ve oyunun yazılmasına da ilham olur.

Kanuni Sultan Süleyman, Tanzimat'tan sonra kurgusal bir şahsiyet olarak ilk kez *Hikâye-i İbrahim be İbrahim-i Gülşeni* (Hayrullah Efendi, 1844) adlı oyunda kısaca geçer. Bu oyunda adil, merhametli, yardımsever, cömert ve dindar bir padişah olarak resmedilir. Yusuf Niyazi tarafından 1909'da yayımlanan *Mazlum Şehzadeler –yahut- Hürrem Sultan* adlı oyunda da önde gelen kahramanlardandır. Cumhuriyet döneminde ise ilk kez M. Fevzi Akalın'ın *Hürrem Sultan* (1924) oyununa konu olur. Bu oyunda Hürrem'in etkisinde kalan, aşktan gözleri bağlanmış, olumsuz bir kahraman olarak çizilen Kanuni, 1948'de yayımlanan *Barbaros* (Naci Tanseli) oyununda ise olumlu bir karakter olarak resmedilir (Geniş bilgi için bkz. Buttancı, 2002: 553; Doğan, 1999: 57-64).

Kanuni Sultan Süleyman, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar yayımlanan hiçbir romanda canlandırılmaz. 1871-1950 yılları arasında yayımlanmış

tarihi romanlar üzerine doktora çalışması yapan Zeki Taştan; 1871-1923 yılları arasında yayımlanan on dört romanda Kanuni Sultan Süleyman'ın bir roman kahramanı olarak ele alınmadığını ancak buna karşın Cumhuriyet yıllarında (1924-1950) yayımlanan altmış yedi roman içinde en çok Kanuni ve döneminin tercih edildiğini ifade eder:

“Osmanlı tarihi içinde kuruluşan yükselişe kadarki dönem yazarların en çok tercih ettikleri devrelerdir. Toplam elli üç roman içinde otuz üçü; kuruluş, gelişme, büyüme ve yükseliş asrına yönelir. Geri kalan yirmi romandan on biri duraklama, beşi gerileme ve dördü de yakın çağı tercih etmişlerdir. Kuruluş, gelişme ve yükseliş asırları içinde en az tercih edilen bir romanla devletin temelini atıldığı ilk yıllardır. Orhan Gazi dönemini ele alan bu romanın (*Osmanoğulları*) 1950 senesinde neşredildiğini düşünürsek, yazarlarımızın kuruluş asrına hiç itibar etmedikleri ortaya çıkmaktadır. En çok tercih edilen ise on altıncı asırdır. Elli üç romandan on sekizi bu devreyi, özellikle de Kanunî Sultan Süleyman zamanlarını tercih etmişlerdir.” (Taştan, 2020: 153)

Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar yayımlanan romanlar içinde ise sadece *Cezmi* ve *Öksüz Turgut*'ta Kanuni'ye kısaca temaslar olduğunu görürüz. Kanuni'den ilk olarak *Cezmi*'de bahsedildiğini söyleyen Taştan, Namık Kemal'in onu “şanlı bayrağımızı üç kıtada şanla, şerefle dalgalandırmış, kudretli bir hükümdar olarak” tavsif ettiğini belirtir. Filibeli Ahmet Hilmi de *Öksüz Turgut* (1910) adlı romanında Kanuni'yi adaleti ve kudretiyle över:

“Kanunî Sultan Süleyman, hikmet ve muadelette, Süleyman-ı zaman idi. Bu şanlı padişah, zulüm görmüş milletlerin imdadına koşar, tahtları kırar, taçları ayakları altına yuvarlar, bir emriyle bir Macar'ı kral, bir bakkalı prens yapardı.” (Taştan, 2020: 472)

Kanuni Sultan Süleyman, Türk edebiyatında (asli karakteri olarak) ilk kez Nizamettin Nazif tarafından yayımlanan *Deli Deryalılar* (1928) romanda karşımıza çıkar. Daha sonra yayımlanan *Türk Korsanları* (Abdullah Ziya, 1931); *Venedikli Köle* (Kemalettin Şükrü, 1931); *Barbaros'un Ölümü* (İskender Fahrettin, 1937); *Hint Denizlerinde Türkler* (Turhan Tan, 1939); *Malkoçoğlu* (Abdullah Ziya, 1943); *Seyit Ali Reis* (Abdullah Ziya, 1943); *Sevim Bike* (Vahap Ilgaz, 1945); *Yavuz Sultan Selim Ağlıyor* (Feridun Fazıl, 1947) romanlarında da kendisine yer verildiğini görürüz. Bu romanlarda geri planda ve genellikle olumsuz yönleriyle işlenen Kanuni, Turhan Tan tarafından 1937'de yazılan *Hürrem Sultan*'da (1937) başkişiler arasındadır (Taştan, 2020: 472).

Kanuni, *Hürrem Sultan*'da devlet adamlığının yanı sıra daha çok özel yaşantısı ile karşımıza çıkar. Ülkenin sınırlarını üç kıtaya yayan, azametli bir padişah olarak resmedilen Kanuni, diğer taraftan eğlence ve sefahate düşkünlüğüyle de tasvir edilir. Hürrem Sultan'a tutkusu ve eğlence alışkanlığı sebebiyle zaman zaman ordu ve devlet işlerini aksattığına da vurgu yapılır:

“Zevkinden ve aşkından başka bir şey düşünmeyen hünkâr’ bir ara iki buçuk yıldan fazla devlet ve ordu işlerinden elini çekerek ‘aşka ve zevke bel bağlamış’ ancak yeniçerilerin homurtularıyla kendine gelerek, istemediği hâlde bu rüyadan uyanmak zorunda kalmıştır.” (Taştan, 2020: 472)

Sultan Süleyman, Feridun Fazıl Tülbentçi'nin 1950 yılında yayımladığı *Kanuni Sultan Süleyman* romanında ise başkişidir. Biz de bu makalede *Deli Deryalılar* ile *Kanuni Sultan Süleyman* romanlarında geçen Kanuni şahsiyetini bakış açısı ve düşünce noktalarından ele alacağız. Birinci bölümde romanlarda yer alan Kanuni şahsiyetini inceleyecek; ikinci bölümde de yazarların Kanuni'ye bakış açılarını ve ortaya çıkan farklılıkların devrin tarih anlayışı ile alakasını değerlendirmeye çalışacağız. Bu vesile ile çalışmamız iki ana başlığa ayrılacaktır.

A) *Deli Deryalı* ve *Kanuni Sultan Süleyman* Romanlarında Kanuni Karakteri

1) *Deli Deryalılar*

Cumhuriyet döneminin tanınmış gazeteci ve roman yazarı Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu tarafından kaleme alınan *Deli Deryalılar*, *Akşam*'da tefrika edildikten sonra 1928 yılında Osmanlı Türkçesiyle yayımlanır². Romanda olaylar Kanuni Sultan Süleyman döneminde cereyan eder. Hızır Reis (Barbaros Hayrettin Paşa) ve Türk leventlerinin (*deli deryalılar*) denizlerde gösterdikleri üstün başarıları, onların sadaretle çekişmelerini, saraydaki safahat âlemlerini ve haremdeki çarpık ilişkileri işleyen romanda olaylar 1543-1544 yıllarını kapsar. Tarihi hadiselerden ziyade maceranın öne çıktığı romanda, Türk denizcilerinin kazandıkları zaferler devlete değil Hızır Reis ve adamlarına mal edilir. Kanuni Sultan Süleyman başta olmak üzere Sadrazam İbrahim Paşa ve Hürrem Sultan çok ağır tarzda resmedilmelerine rağmen Hızır Reis ve adamları Akdeniz'e nam salmış, halkın sevgisini kazanmış ünlü denizciler olarak yüceltilir. İcraatlarından dolayı Sadrazam

² Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, *Deli Deryalılar*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1928, 323 s. (İncelemede bu baskıdan yararlanılmıştır.)

İbrahim Paşa'ya kafa tutan ve ders vermek amacıyla üst düzey bir devlet görevlisinin kellesini kesecek kadar ileri giden *deli deryalılar*, dönemin en kudretli Padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ı bile dinlemeyecek derecede cüretkâr davranırlar.

Roman, kara ve deniz bürokratlarının çatışmaları üzerine kuruludur. Hızır Reis ve beraberindekiler, Osmanlı sancağını zaferden zafere dalgalandırmak için gece gündüz denizlerde mücadele ederken (Argunşah, 1990: 107-108); Kanuni Sultan Süleyman ve maiyetindekiler sarayda her gece eğlence âlemleri düzenleyerek sefahat içinde keyif çatarlar. Yazar-anlatıcıya göre deniz savaşçıları, ülkesi ve milleti için canını feda etmekten çekinmeyen kahraman Türk askerleridir. Kanuni karaların padişahıysa Hızır Reis de denizlerin hakanıdır. Hanedan ve üyeleri her açıdan reddedilirken deniz savaşçıları benimsenir ve üstün tutulur (Bkz. Özcan, 2011). Bu bakış açısı etrafında her iki kesim de net çizgilerle iyi-kötü olarak ele alınır. Zalim ve despot biri olan Sadrazam İbrahim Paşa, icraatlarıyla bazen Kanuni Sultan Süleyman'ı bile gölgede bırakacak derecede muktedirken Hürrem Sultan'ın entrikalarıyla baş edemeyip boyun eğecek kadar da acizdir. Hürrem Sultan'ın entrikalarıyla ölümle karşı karşıya kalınca padişahın ayaklarını yıkayıp abdest suyunu içecek derecede şahsiyetinden ödün verir.

Cazibesıyla Kanuni'yi avuçları arasına alan ve zaafını kendi çıkarları için kullanan Hürrem Sultan ise oldukça muhteris ve zevkine düşkün bir kadın olarak çizilir.

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun *Deli Deryalılar*'da ortaya koyduğu Kanuni Sultan Süleyman karakteri, onun Osmanlı padişahlarına karşı önyargılı yaklaşımından nasibini alır. Hanedanı açıkça reddeden yazar, Osmanlı sarayını ve tüm şehzadeleri de fevkalade kötüler (Kacıroğlu, 2008: 141-143). "Süleyman, her Osmanlı prensi gibi mütereddi (soysuz) ve şehvetperestti." diyecek kadar ileri gider (Tepedelenlioğlu, 1928: 52, 202). Bu kötü ve önyargılı yaklaşım, tabiatıyla nasıl bir Kanuni karakteriyle karşı karşıya olduğumuzu da göstermektedir.

Yazar-anlatıcı, Kanuni Sultan Süleyman'ı bir zamanların kudretli padişahı olarak değil de bir zihniyetin temsilcisi olarak değerlendirir. Bu zihniyeti de Osmanlı Hanedanı temsil eder. Kanuni, bazı tarihi icraatlarıyla muktedir olarak gösterilse de daha çok özel yaşantısıyla sıradan ve oldukça kötülünen bir kişiliğe dönüşür.

Kanuni Sultan Süleyman, yüzeysel olarak söz edilen Bağdat, Tebriz zaferleriyle muzaffer bir padişah, diğer taraftan oldukça gururlu ve kibirli bir

kişiliktir. Romanda Kanuni'nin benimsenen tek davranışı, Barbaros Hayrettin Paşa komutasındaki Türk donanmasının kazandığı zafer karşısında sergilediği tavrıdır: “Kapudan Paşamızın zaferi azim olmuş... İftihar edelim bu zaferle... Ve dua edelim ki; Allah donanmamızı her an mansur ve muzaffer eylesin!” (Tepedelenlioğlu, 1928: 310).

Yazar-anlatıcı, Kanuni'nin konuşmasında samimiyet ve içtenlik olduğunu, bu sözleri sarf ederken bile gözlerinin yaşardığını ve göğsünün iftiharla kabardığını söyler. Ancak iş bu zaferin sahiplenmesine gelince tavrını leventlerden yana kullanır. Ona göre Barbaros Hayrettin ve leventleri zaferin gerçek sahibidir. Bunda devleti temsil edenlerin hiçbir payı yoktur. Hatta Barbaros Hayrettin'e vezirlerden çok üstün gördüğü için “paşa” bile demeyen Nizamettin Nazif, bu tavrını dipnotta şöyle açıklar: “Bililtizam Hayrettin Paşa demiyorum. Çünkü Onuncu asr-ı Hicri Türk korsanını Osmanoğulları saltanatının vezirlerinden pek yüksek bulan bir adamım” (Tepedelenlioğlu, 1928: 311).

Nizamettin Nazif'e göre Sultan Süleyman devleti temsil edecek iradede biri değildir. Devlet ciddiyetinden uzaktır. O, beş dakikada bir fikir değiştiren, doğru dürüst karar veremeyen, kadınların etkisinde kalan, paraya oldukça düşkün, aciz bir yöneticidir. Bilhassa Hürrem Sultan'ın yönlendirmesiyle çok büyük hatalar yapmıştır. Onun bir dediğini iki etmeyen Padişah, eğlence ve sefahate de oldukça düşkündür. İlerlemiş yaşına rağmen bu yaşantısından vazgeçmeyen Kanuni'nin diğer taraftan iktidarsız olduğuna da vurgu yapılır (Taştan, 2020: 472).

2. Kanunî Sultan Süleyman

Kanunî Sultan Süleyman Feridun Fazıl Tülbentçi'nin *Yavuz Sultan Selim Ağlıyor* romanının devamıdır. *Yavuz Sultan Selim Ağlıyor*'da şehzadelik yıllarını ele alan yazar *Kanuni Sultan Süleyman*'da³ onun saltanat yıllarını odağa alır. Romanda olaylar Yavuz Sultan Selim'in vefatından başlayıp Kanuni'nin vefatına kadar geçen uzun bir süreyi kapsar (1520-1566). “1520 yılı Eylülünün 26'ncı Çarşamba günü, müthiş bir sıcak Manisa sancağının zümrüt ovasını yakıp kavuruyordu” (Tülbentçi, 1950: 5) diye başlayan roman, Kanuni'nin vefatıyla biter. Romanda ayrıca Sultan Selim, Sadrazam İbrahim Paşa, Şah İsmail ve bazı savaşlarla ilgili geriye dönüşlerle tarihi bilgilere yer verilir.

³ Feridun Fazıl Tülbentçi, *Kanunî Sultan Süleyman*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1950, 569 s. (İncelemede bu baskıdan yararlanılmıştır.)

Kanuni Sultan Süleyman romanı, Kanuni döneminde meydana gelen bütün tarihi hadiseleri işlemeye çalışır. Romanda, Macaristan seferi, Belgrat ve Rodos'un fethi; Mohaç Meydan Muharebesi; I. Viyana Kuşatması, İran seferi; Tebriz ve Bağdat'ın fethi; Preveze Deniz zaferinin yanında Mısır isyanları, Şehzade Mustafa vak'ası gibi dönemin birçok önemli olayları ele alınır.

Romanın ana merkezinde Kanuni Sultan Süleyman yer alır. Ancak romanın kişi kadrosu yüz elliden fazladır. Genellikle tarihi kişilere yer veren romanda padişahın yakın çevresinde bulunan, onun için canını feda etmekten çekinmeyen Kadırgalı Hasan, Çal Ali, Uzun Mehmet, Genç Kasım gibi hayali şahıslara da yer verilmiştir. Bu kişiler (bkz. Taştan, 2020), özellikle padişahın insani ve duygusal cephesini ortaya çıkarmada önemli görevler üstlenirler. Halkın bir nevi temsilcisi olan bu isimli kahramanlar, devlet-millet dayanışmasının da en güzel örneklerini sergilerler. Feridun Fazı, padişahın etrafında yarattığı bu şahıslar vesilesiyle devlet, millet ve ordu arasında tesis edilen ve Osmanlı'yı başarıdan başarıya götüren birlik ve beraberlik ruhuna vurgu yapar. Yükseliş döneminin arkasında yatan asıl sır, bu birlikteliktir. Yazara göre hiçbir devlet; ordu ve milletiyle birlik ve beraberliği sağlamadığı müddetçe başarıya ulaşamaz.

Feridun Fazıl Tülbentçi, *Kanuni Sultan Süleyman* romanında tarihi gerçeklere bağlı kalmaya gayret eder. Bu vesileyle tarihi olayları anlatırken birçok tarih kitabından da yararlanır. Sık sık dipnot kullanır. Zaman zaman da Kanuni'nin Sadrazam İbrahim Paşa'yla sazlı, sözlü, içkili toplantılara, genç ve güzel kızlarla içip eğlenmelerine yer verir. Padişahın diğer zaafi da uğruna şiirler yazdığı Hürrem Sultan'dır. Şehzade Mustafa ve Sadrazam İbrahim Paşa'nın idamlarında Hürrem Sultan'ın da önemli etkisi vardır. Yazar-anlatıcı bu vesileyle padişahların da insan olarak hata yapabileceklerini vurgular. Tahtta gözü olduğuna inandığı için Şehzade Mustafa'yı boğduran Kanuni, bir müddet sonra pişman olup oğlu için saatlerce gözyaşı döker. Hatanın insana mahsus olduğuna inanan Kanuni'nin bu husustaki tek dileği tarihin önünde sevaplarıyla birlikte anılmaktır. Yazar-anlatıcı da "Hatası bir ise sevabı bindi" (Tülbentçi, 1950: 541) diyerek Kanuni'yi her yönüyle kabullenir.

Kanuni Sultan Süleyman, romanda birçok yönüyle karşımıza çıkar. Devleti yönetme becerisi, askeri dehası, duygusallığı, insani vasıflarıyla olumlu bir karakter olarak işlenir. Tarihte Osmanlı Devleti'nin yükseliş dönemine damgasını vuran ve devletin sınırlarını üç kıtaya kadar yayan padişahın bu nitelikleri tarihi kaynaklara riayet etmeye çalışan yazara da rehber olunca romanda karşımıza yetkin, çalışkan, dirayetli bir lider, cesur bir kumandan,

gecesini gündüzüne katarak devleti için durmadan çabalayan bir padişah portresi çıkar. Tahta geçtikten sonra ilk uygulamalarıyla âdil bir yönetim sergileyeceğini gösteren Padişah, kısa süre içinde milletin sevgi ve saygısını kazanır. Belgrat ve Rodos seferleri onun idari ve askeri dehası, cesareti ve dirayeti ile zafere ulaşır. Bağdat ve Tebriz zaferleriyle Osmanlı Devleti'nin başarıları daha da büyür.

Kanuni Sultan Süleyman tahta çıkmadan önce yirmi beş yirmi altı yaşlarında, oldukça iyi bir eğitim almış, sancak beyliği gibi birçok resmi görevlerde tecrübe kazanmış bir devlet adamıdır. Babası Yavuz Sultan Selim'in vefatını öğrendiği zaman oldukça üzülen ve oturduğu yerde sessizce ağlayan şehzadenin fiziki yapısı şu şekilde betimlenir: “Uzunca boylu, elmacık kemikleri hafifçe çıkık müdevver yüzlü, siyah kirpikli, elâ gözlü, kaytan bıyıklı, seyrek sakallı, yirmi beş yirmi altı yaşlarında vakur bir genç...” (Tülbentçi, 1950: 8).

Kanuni Sultan Süleyman'ın Osmanlı Devleti'nin sınırlarını üç kıtaya yaymasında onda genç yaşlarda var olan cihan mefkûresinin önemli bir payı vardır. Babasının ve atalarının başarılarını yakından takip edip onları örnek alması, ülküsünün sınırlarını daha da genişletir. Tahta geçtiği ilk zamanlarda ciddi bir devlet adamı olarak karşımıza çıkan Kanuni'nin yerinde durmayacağı ve adaletli bir yönetim tarzını benimseyeceği daha ilk uygulamalarıyla görülür. Bütün İstanbul'u dolaşan, halkın dertleriyle ilgilenen, sorunlara çareler bulmaya çalışan, fakirle zengini ayırt etmeyen, valilere ve sancak beylerine, idaresi altındaki insanlara muamelede “hak ve adaletten zinhar ayrılmamalarını en kati bir lisanla” bildiren Kanuni, devletin yüksek memurları arasında yaptığı tayinlerde de “ehliyetli kimseleri” göreve atar (Tülbentçi, 1950: 26). Yazar-anlatıcı onun ‘Kanuni’ unvanını hak ettiğini ve özellikle adalet terazisini dengelemedeki başarısını şu sözlerle özetler:

“Fatih Sultan Mehmet'in, Yavuz Sultan Selim'in kanunnamelerini cem ve ıslah etmiş, ayrıca yeni kanunnameler çıkarmıştı. Ceza kanunları ileri bir görüşle tanzim ve tatbik edilirdi. Halk adaletten emindi. Sultan Süleyman'ın memlekette yaptığı en büyük hizmetlerden biri de bu idi. İmparatorluğun her tarafında tam bir adalet hüküm sürerdi. Hırsızlık, cinayet, eve tecavüz gibi hadiseler pek ender olurdu. Şehirlerin asayışı her türlü sitayişin üstünde idi.” (Tülbentçi, 1950: 543-544)

Ordusunu tanzim ve idarede de başarılı olan, oldukça disiplinli ve “mükemmel bir ordu kuran” (Tülbentçi, 1950: 543) Kanuni'ye göre askeri bir zaferin gerçekleşmesinde en önemli husus savaş zamanlarında ordunu başında padişahın mutlak bulunması gerektiğidir. Tahta çıktığı ilk günde ordunun başından ayrılmayacağına, bindiği at ve kuşandığı kılıç için yemin

etmiştir. Hatta annesi Hafsa Sultan'ın onu bir ara hareme davet etmesi üzerine Kanuni, buna vakti olmadığını, bundan sonra hareme uğramasının bile zor olacağını söyler. Aralarında geçen konuşma Kanuni'nin bu husustaki hassasiyetini ortaya koyar:

“Valide Sultan – Neler söylersin aslanım?

Kanuni – Öyle deme valide, gaza meydanında rütbe-i şehadeti ihraz etmek var. Bahar gelir, sefer mevsimi başlar.

Sultan Süleyman'ın yüzü birdenbire değişti, kıpkırmızı oldu:

Kanuni – Biz Sultan Selim Han'ın oğluyuz. Cenk olur da bigâne kalır mıyız? Billah Yeniçeri kullarımla beraber omuz omuza vuruşmak isteriz. Biz, cennetmekân pederimizin yolunda yürüyeceğiz.” (Tülbentçi, 1950: 41-42)

Kanuni'nin 71 yaşında ordunun başında Avusturya Seferine çıkması ve Zigetvar zaferinden bir gün önce çadırında vefat etmesi de onun bu yeminine ne kadar sadık kaldığını göstermektedir. Diğer taraftan romanda özellikle Hürrem Sultan'la tanıştıktan sonra ona âşık olan, uğruna şiirler yazan Kanuni'nin onun etkisinde kalarak bazı yanlış kararlara imza attığı, onunla veya ondan habersiz bazı sefahat âlemlerine katıldığına da vurgu yapılır.

Kanuni'nin başarısı sadece devleti ve orduyu ustalıkla idaresinde yatmaz. Yazar-anlatıcı onun ülkeye her yönüyle hâkim olduğuna dair pek çok örnek gösterir. İlme, sanata, kültüre, hayır ve hasenata büyük önem veren Kanuni'nin âlimlere, şairlere ve sanatçılara karşı oldukça saygılı olduğu ve değer verdiği de vurgulanır. Camilerin etrafına yaptırdığı medreselerde en iyi eğitimin verilmesi için çabalayan Kanuni, memleketin tanınmış ilim adamlarını buralarda istihdam ederek onlara çalışmalarını için her türlü kolaylığı sağlamış, yüksek maaşlarla müreffeh bir hayat sürdürmeleri için gerekli tedbirleri almış, onlara karşı saygıda hiçbir zaman kusur etmemiştir. Kendisi de iyi bir şair olan, şiire ve edebiyata büyük değer veren Sultan Süleyman'ın zamanında; Baki, Hayali, Gazali, Yahya Bey, Fuzuli, Celali, Fikri, Revani ve Lamii gibi büyük şairler yetiştiği anlatılır. Şair Baki'ye sonsuz bir sevgi besleyen padişah, herkesin huzurunda onun kendi devrinde yetişmiş olmasında dolayı iftihar ettiğini söyler. Padişah, aynı hayranlığını ve iltifatını Mimar Sinan'dan da esirgemez.

B) Deli Deryalı ve Kanuni Sultan Süleyman'da Yazarların Tarihe Bakış Açısı

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun yazdığı *Deli Deryalılar*, Cumhuriyet döneminde Türk deniz savaşlarını ele alan ilk romandır. Roman, tarihi hadislerden ziyade popüler macera özelliklerine yaslanır. Ayasofya

Camisi'nde cemaat dağıldıktan sonra imam tarafından karanlık bir köşede bulunan kesik bir baş, bunun tipik bir örneğidir. Bostancıbaşı Hüsrev Ağa'ya ait olan cesedin üzerinde *deli deryahılar* adına bir mektup bulunur. Herkes bu gizemli olayın aslını ve *deli deryahıların* kim olduklarını merak ederken Sadrazamın odasından içeri atılan ve duvara saplanan hançerin üzerindeki notta da *deli deryahılar* ibaresi bulunur.

İbrahim Paşa, kendisinden başka hiçbir şey düşünmeyen, makam ve mevkiyi seven, bencil ve zalim bir sadrazamdır. Kanuni'nin zaaflarından da yararlanarak ülkede söz sahibi olmaya çalışır. Kendisine engel olan veya tehlikeli gördüğü insanları katletmekten çekinmeyen, dış politikayı çıkarı için kullanan Sadrazamın keyfi uygulamalarının karşısında duran en büyük güç Barbaros Hayrettin Paşa kumandasındaki Türk leventleri yani *deli deryahılardır*. Roman da bu çatışmanın üzerine tesis edilmeye çalışılmıştır. Fransız sefirinin ekonomik imtiyaz sağlamak için Akdeniz'de güvence istemesi ve kendilerine engel olan *deli deryahılardan* korunmak üzere Sadrazam İbrahim Paşa'ya sığınmaları bunun en tipik göstergesidir. İbrahim Paşa bu hususta Fransızlara yardımcı olacağına dair söz verir. Sefir ve heyet için verilen ziyafette Sadrazamın tabağından yemek yerine kesik bir baş çıkar. *Delic deryahılar* boş durmamış ve İbrahim Paşa'yı tehdit etmişlerdir. Hatta Türk leventleri zaferler kutlamaları için İstanbul'a vardıklarında Hızır Reis, Sadrazamı gemiye almayarak herkesin içinde onu küçük düşürmekten de çekinmemiştir.

Akdeniz'deki zaferlerde Sadrazam İbrahim Paşa ve Barbaros Hayrettin Paşa'nın Osmanlı Devleti'nin çıkarları için mücadele eden iki devlet adamı olduğu muhakkaktır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde kazanılan deniz savaşlarında her iki unsurun müşterek hareket etmemesi mümkün değildir. Nizamettin Nazif ise romanda her iki kesimi karşı karşıya getirerek Osmanlı hanedanı ve yöneticilerini küçük düşürmeye çalışır. Kanuni Sultan Süleyman ve saray adamlarını aciz ve basiretsiz, eğlence ve sefahatten başka bir şey düşünmeyen kişiler olarak kötüleyen yazar, Türk leventlerini de ülkesi ve milleti için gece gündüz durmadan çalışan kahramanlar olarak yüceltir. Sadrazam İbrahim Paşa, kapitülasyon için Fransızlara söz verirken Hızır Reis ve leventleri de bu karara karşı mücadele ederler. Sadrazamın yemek tabağında kesik bir baş gördüğünde korkudan sıçrayıp havuza düşmesi yani düştüğü gülünç durum, devrin okuyucusunu Osmanlı devlet yöneticilerine karşı menfi anlamda yönlendirme çabasıdır.

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun Osmanlı padişahı ve hanedan üyelerine bakışını daha iyi görmek için aynı yıl yayımladığı iki romana daha bakmakta yarar vardır: *Kara Davut* ve *Koroğlu...* Yıldırım Beyazıt ve Fatih

Sultan Mehmet dönemlerine giden her iki romanda da padişah ve hanedan üyeleri benzer şekilde kötülenir. Yine Osmanlı Devleti'nin parlak yıllarını işleyen romanlarda Fatih Sultan Mehmet ve Yıldırım Beyazıt; Kanuni Sultan Süleyman gibi bütün cepheleriyle olumsuz kişiler olarak tasvir edilmişlerdir. “Fatih Sultan Mehmet, *Kara Davut*'ta çok zalim, hırslı, kindar ve bir kadına kavuşmak adına İstanbul'u fethetmeyi kafasına koyan, bunun için her şeyi meşru gören biri olarak karşımıza çıkar” (Taştan, 2005: 222). *Kara Davut*'ta Fatih Sultan Mehmet'e tokat attıran ve onu zalim ve zorba olarak gören (Taştan, 2007: 576-588) yazar, *Köroğlu*'nda Beyazıt'ı kadın düşkünü, ayyaş ve tembel bir padişah olarak kötüler (bkz. Nayman, 2018). Yıldırım Beyazıt, Nizamettin Nazif'in kaleminde; “*geniş göğüslü, abus suratlı, patlak dudaklı..*” milletine sırtını dönmüş, devlet işlerinden elini eteğini çekmiş, Edirne'deki sarayında Prenses Olivera ile zevk ve sefa içinde pinekleyen, hayatta şarap ve kadından başka hiçbir şeyi önemsemeyen, hiçbir mukaddesatı olmayan, mağrur bir padişaktır” (Taştan, 1993: 161).

Feridun Fazıl Tülbentçi ise *Kanuni Sultan Süleyman* romanında genellikle tarihi hadiselerle ilgili olarak romanını kurgular. Roman kronolojik bir seyir takip ederek dönemin bütün önemli olaylarına yer vermeye çalışır. Bu süreç içinde de Kanuni Sultan Süleyman, zaman zaman harem eğlenceleri ve bazı zaafı yanında oldukça iyi bir devlet adamı olarak benimsenir.

Her iki yazarın tarihe farklı bakışlarında şahsi kabulleri yanında devrin tarih anlayışından da etkilendiklerini söylemek mümkündür. Biri Cumhuriyet'in otoritesini tesis edildiği diğeri ise Osmanlı tarihinin yeniden ilgi gördüğü zamanlarda yayımlanan romanlar, bu vesileyle birbirinden farklı iki Kanuni portresi çizmiştir. Hatta bu olumsuz bakış açısı Cumhuriyet'in ilk yıllarında yayımlanan ve Kanuni'yi konu alan hemen hemen birçok romanda da karşımıza çıkmaktadır (bkz. Taştan, 2020).

Nizamettin Nazif'in Osmanlı padişahları ve hanedanlarına yönelik bu aşırı tepkisini devrin tarih anlayışıyla ilişkilendiren Taştan, tarihi romanlarımızda “Cumhuriyet'e kadar Osmanlı hanedanı yüceltilirken yeni rejimle birlikte padişahlara karşı olumsuz bir tavır takınılır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında baş gösteren hanedanı kötü gösterme çabası tarihi roman yazarlarına yansınca oldukça olumsuz ve kötü örnekler üretilmiştir” (Taştan, 2013: 41) der. Benzer görüş Alaattin Karaca tarafından da dile getirilir:

“1930'lu yıllar, Osmanlı'dan kalan kültüre karşı redd-i miras anlayışının egemen olduğu, yeni bir kültürün kurumlarıyla birlikte otoritesini sağlamaya çalıştığı bir dönemdir. 1925 yılında yürürlüğe giren Matbuat Nizamnamesiyle basın üzerinde güçlü bir kontrol sağlayan yeni yönetim, muhalif bir sese ve eleştiriye pek fırsat tanımadığı gibi, basın-yayın ve

sanatsal etkinlikler aracılığıyla, egemen ideoloji doğrultusunda bir kültür inşasına başlamıştır. Pek çok konuda olduğu gibi, Cumhuriyetle beraber, yeni bir ulusal kimlik arayışına girilmiş, bu arayışta etnik köken, etnik coğrafya, etnik tarih konuları öne çıkmıştır. Bu bağlamda, Cumhuriyet döneminde Osmanlılar ve Osmanlı tarihi de sıkça tartışılır. Söz konusu yıllardan itibaren, özellikle edebiyatta, değişik türde verilen eserlerin bir kısmında, Osmanlı hanedanının kötülendiği, Osmanlı tarihinin karalandığı ve âdeta bir itibarsızlaştırma edebiyatının vücut bulduğu dikkati çeker. Kuşkusuz bu, yeni rejimin kendine yeni bir tarihsel köken arayışının göstergesidir.” (Karaca, 1993: 210)

Konuyu dönemin tiyatro eserleriyle ilişkilendiren Nurhan Karadağ, Cumhuriyet döneminde Halkevlerinde sergilenen oyunların önemli bir bölümünün Türklük bilincini kazandırmak için kaleme alındığını, Osmanlı tarihini ele alan oyunlarda da Osmanlı hanedanı ve üyelerinin olumsuz yönleriyle eleştirildiğini belirtir (Bkz. Karadağ, 1998). Cumhuriyet’in ilanından sonra gittikçe önem kazanan tiyatronun devrin “siyasi, ekonomik ve fikri hareketlerine bağlı bir gelişim gösterdiğini” (Buttanrı, 2006: 203) söyleyen Müzeyyen Buttanrı da Cumhuriyet dönemi tarihi oyunları üzerine benzer kanaatini zikreder: “Cumhuriyet döneminde yazılan eserlerde Osmanlı dönemleri ile tarihi şahsiyetlere bakış genelde menfi olmuştur. Bunda da devrin siyasi görüşünün ve Cumhuriyet rejiminin etkisi inkâr edilemez” (Buttanrı, 2002: 1049).

Cumhuriyet devri Türk şiirinde tarih teması üzerinde doktora çalışması yapan A. Mecit Canatak ise Cumhuriyet rejiminin tarih anlayışı ve Osmanlı’ya menfi bakışın etkisiyle eski Türk tarihine daha çok rağbet edildiğini tespit eder (Canatak, 2003: 207).

Cumhuriyet döneminde Osmanlı hanedan ve üyelerine karşı olumsuz bir bakış açısı söz konusudur. Cumhuriyet rejiminin tarih anlayışının şekillenmesinde önemli görevler üstlenen Afet İnan, II. Türk Tarih Kongresi’nde Osmanlı dönemini “karanlık çağ” (İnan, 1937: 99) olarak nitelendirir. İnan bu bakış açısı, dolayısıyla devrin yazar ve şairlerini de etkilemiştir. Erol Güngör, bu anlayışı şu şekilde özetler: “Cumhuriyet inkılapçılarının Osmanlı saltanatına karşı çıkararak bir varlık kazanmaları onların genellikle İslam tarihine olduğu kadar, Osmanlı tarihine de karşı çıkmalarına bu devreyi adeta Türk tarihi içinden atmalarına yol açtı” (Güngör, 2003: 67).

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu’nun Osmanlı padişahlarına ve hanedan üyelerine karşı takındığı olumsuz tavrında devrin tarih anlayışının katkısı olduğu görülmektedir. Ancak hayatında hiçbir roman yazmayan ve bir teklif

üzerine *Kara Davut*'u (Taştan, 2007: 576-588) ve romanın gördüğü rağbet üzerine de *Köroğlu ve Deli Deryalılar*'ı kaleme alan yazarın Osmanlı'yı itibarsızlaştırma çabalarında ifrata vardığı ve tarihi gerçeklerin dışına çıktığı (Kacıroğlu, 2008: 121) da bir gerçektir. *Karlı Dağlar* adlı romanında II. Abdülhamit'i de benzer şekilde eleştiren hatta hakaretler eden (bkz. Özdemir, 2018) Nizamettin Nazif, bu hususta Mustafa Kemal Atatürk tarafından da uyarılmıştır. Mustafa Kemal, 1937 yılında *Karlı Dağlar* ve Sultan Abdülhamit'le ilgili eleştirileri hakkında konuştuğu Nizamettin Nazif'i, "Sevme Abdülhamit'i! Yine de sevme! Fakat sakın anısına hakaret edeyim deme! Senin kuşağın biraz daha ölçülü kararlar vermeye alışmalı." diyerek, ciddi bir şekilde uyarır (Armağan, 2018: 317-318). Sultan Abdülhamit, Nizamettin Nazif için artık 'kızıl Sultan' değil 'Cennetmekân Abdülhamit Han'dır. *İlân-ı Hürriyet ve Sultan II. Abdülhamid Han* adlı eserinde Abdülhamit'i gerçek bir vatansever olarak gösterir. Bu değişimi, *Sultan Abdülhamit ve Osmanlı İmparatorluğunda Komitacılar* adlı eserinde açıkça ortaya koyar:

"Sultan İkinci Abdülhamit Han 1908 ayaklanmasının ellinci ve tahttan indirilişinin kırk dokuzuncu yılına kadar körü körüne aleyhine bulunmuş bu devlet başkanı, 1958 yılının Temmuzunda artık her türlü körlerin dahi beyinlerini kamaştırın bir nur halini almış bulunuyordu. (...) Cennetmekân Sultan İkinci Abdülhamit Han Hazretleri Osmanlı Devrinin tek ve gerçek siyasi dehası olarak nice canlı enkaz arasında vakar ve ihtişamı ile boy verir." (Tepedelenlioğlu: 1978: 7)

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun buradaki keskin dönüşü veya tarihe bakıştaki yumuşama eğilimi sadece Mustafa Kemal'in ikazı veya eleştiriler üzerine değil devrin tarihi anlayışının değişmesiyle de ilgilidir. Nitekim Nizamettin Nazif, çok partili hayata geçişle birlikte *Kara Davut*'ta Fatih Sultan Mehmet'e herkesin önünde atılan tokat sahnesini çıkartacaktır (Nayman, 2018: 51). Taştan, Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra yayımlanan romanlarda tarihe bakış açısının da değiştiğini şu sözlerle özetler:

"Atatürk'ün ölümünden sonra yazılan tarihî romanlarda ilk zamanlardaki coşkun hava yoktur. Bu devrede yazılan tarihî romanlarda Cumhuriyet inkılaplarının etkisi azalmaya başlar. Konular birbirini tekrarlamakta, yeni fikirler geliştirilememektedir. Tarihî romancılarımızın geçmişe yönelmelerinde devrin hâkim temayüllerini bütünüyle bulmak zordur. Bu devrede Ziya Şakir, Zuhuri Danışman, Niyazi Ahmet gibi yazarlar, geçmiş konuları tekrarlarlar. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki katı tutum zaman zaman devam etmekle birlikte tarihe farklı bir bakış açısı da görülmeye başlar. Osmanlı, toptan reddedilen veya menfi yaklaşılan bir tarih olmaktan çıkar. Osmanlı devleti ve hanedanı ile askeri ve halkı bir

bütün olarak işleyen yazarlar görülür. Bu değişimin de en mühim sebebi devrin sosyal, kültürel ve siyasî gelişmeleriyle alakalıdır.” (Taştan, 2007: 758).

Feridun Fazıl Tülbentçi de tam da bu dönemde romanlarını kaleme alan bir yazardır. Yazar, peş peşe yayımladığı romanlarında Osmanlı padişahları ve hanedan üyelerini tarihteki yerlerine göre değerlendirmeye çalışır. Artık Osmanlı padişahları veya hanedan üyeleri bütünüyle reddedilen veya hakaret edilen kişiler değil hataları ve sevaplarıyla ve en çok da tarihte yapmış oldukları icraatlarıyla ele alınıp yüceltilir. *Yavuz Sultan Selim Ağlıyor*, *Sultan Yıldırım Bayezid* (1947), *Osmanoğulları* ve *Kanuni Sultan Süleyman* (1950) romanlarında, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yükseliş zamanlarına kadarki devreleri bir bütün hâlinde ele alan Tülbentçi, “Osmanlı padişahlarını romanlarının başkahramanı yapmakta, onların yiğitliklerini, kahramanlıklarını, insancıl yönlerini işlemekte, padişah-devlet-millet bütünlüğünü öne çıkararak bunları Türkçülük şiarı içinde idealize etmektedir. Böylece tarihî romanlarımızda ilk kez Feridun Fazıl'ın kaleminden Osmanlı padişahlarının silsile hâlinde müspet bir bakış açısıyla ele alındıklarını müşahede etmekteyiz (Taştan, 2007: 770). Bu vesileyle yazarın *Kanuni Sultan Süleyman* romanı, Kanuni'yi üstün meziyetleri fakat yer yer de hatalarıyla işleyen bir roman olarak *Deli Deryalılar*'dan büsbütün ayrılır.

Sonuç

Türk tarihinin kudretli padişahlarından Kanuni Sultan Süleyman, Türk edebiyatında Tanzimat'tan sonra görülmeye başlayan edebi türler içinde şiir ve tiyatro eserlerinde görülmesine rağmen bir roman kahramanı olarak ancak Cumhuriyet döneminde karşımıza çıkmıştır. Bu döneme kadar yayımlanan *Cezmi* ve *Öksüz Turgut* romanlarında olumlu bir kişilik olarak kısaca söz edilmiştir.

Cumhuriyet dönemi edebi eserlerinde tiyatro ve şiir türlerinde eski Türk tarihine karşı büyük bir ilgi uyanmasına rağmen tarihi romanlarda farklı olarak Osmanlı dönemine gidilmiştir. Osmanlı tarihi içinde de en çok ilgiliyi ise yükseliş dönemine damgasını vuran Kanuni Sultan Süleyman görmüştür. Kanuni Sultan Süleyman, ilk olarak Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu tarafından 1928 tarihinde yayımlanan *Deli Deryalılar* romanında canlandırılır. Bu tarihten 1950 yılına kadar yayımlanan birçok romana konu olan padişah, bunların çoğunda olumsuz yönleriyle işlenmiştir. Feridun Fazıl Tülbentçi tarafından yayımlanan *Kanuni Sultan Süleyman* romanında ise olumlu özellikleriyle ele alınır. Her iki roman, Kanuni Sultan Süleyman'ı

farklı ele alışı ve özellikle de tarihe bakış açıları noktasında dikkate değer örneklerdir.

Deli Deryalılar'da Nizamettin Nazif'in Kanuni Sultan Süleyman'a bakışı olumsuz ve oldukça öznel. Kanuni Sultan Süleyman'ın devlet adamlığı ve iyiliğine dair satır aralarında bazı güzelleme olsa da romanda onu fevkalade kötü bir şahsiyet olarak görürüz. Kanuni'yi ve mensubu olduğu hanedanı, Sadrazam İbrahim Paşa ve devlet ricalini büsbütün reddeden yazar, halka daha yakın gördüğü Barbaros Hayrettin Paşa ve leventlerini de bir o kadar yüceltir.

Kanuni'nin Cumhuriyet döneminde yazılan romanlar içinde bütün yönleriyle canlandırıldığı ve hatalarına rağmen benimsendiği ilk roman Feridun Fazıl Tülbentçi tarafından kaleme alınan *Kanuni Sultan Süleyman*'dır. Dönemindeki bütün tarihi olaylarıyla canlandırılan Kanuni, Şehzade Mustafa'nın idamında duyduğu derin üzüntü ve pişmanlıkla birlikte daha çok sevaplarıyla yüceltilen bir karakter olarak karşımıza çıkar.

Her iki yazarın keskin çizgilerle birbirinden farklı Kanuni karakteri yaratmalarında devrin tarihi, kültürel ve siyasi hareketlerinin önemli bir etkisi vardır. Nizamettin Nazif, yayınladığı romanlarında “karanlık bir çağ” olarak görülen Osmanlı tarihini; bu karanlığa vesile olarak gördüğü Osmanlı padişahları ve hanedan üyelerini çok ağır bir şekilde kötüler. Ancak Kanuni gibi, dünya tarihinde yeni bir çağ açan Fatih Sultan Mehmet, Yıldırım Beyazıt ve II. Abdülhamit gibi Türk tarihinde büyük hizmetleri olan parlak kişileri ifrat derecesinde kötülemesi, devrinde de eleştirilmiş, Mustafa Kemal Atatürk'ün bir uyarısı üzerine de bakış açısında yumuşama görülmüştür. Ancak onun, ‘Kızıl Sultan’ olarak gördüğü II. Abdülhamit'i daha sonraları ‘Cennetmekân Sultan Abdülhamit Han’ olarak yüceltmesinde sadece bu eleştirilerin ve uyarıların değil, değişen tarih anlayışı, siyasi ve kültürel ortamın da önemli etkisi olmuştur. Bunun da edebi açıdan en güzel örneğini *Kanuni Sultan Süleyman* romanında görmek mümkündür.

Kaynaklar

Argunşah, H. E. (1990). *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihiyle İlgili)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Armağan, M. (2018). *Abdülhamit'in Kurtlarla Dansı*. İstanbul: Timaş Yayınları.

H. AYDOĞDU

ÇAKŪ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/ Journal of Institute of Social Sciences
Cilt/Volume: 11, Sayı/Number: 1, (Nisan/April 2020): 396-413 (Atf için/To cite).

Buttanrı, M. (2002). *Türk Edebiyatında Tarihi Tiyatro (Başlangıcından 1950'ye Kadar)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Buttanrı, M. (2006). *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. 4 (8).

Canatak, A. M. (2003). *Cumhuriyet Devri Türk şiirinde tarih teması (1923-1960)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Doğan, A. (1999). Türk Tiyatrosunda Hürrem Sultan. *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16, 57-64.

Emecan, F. Süleyman I. *TDVİA*. C. 38, 74-75.

Güngör, E. (2003). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. İstanbul: Hisar Kültür Gönüllüleri.

İnan, A. (1937). Osmanlı Tarihine Umumi Bir Bakış ve Osmanlı Tarihi. *Ülkü*. 10 (56).

Kacıroğlu, M. (2008). *Millî Mücadele ve Erken Dönem Cumhuriyet Romanı (Yapı ve Tema 1919-1928)*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Karaca, A. (1993). Osmanlıyı İtibarsızlaştırma Örneği Olarak Sadri Ertem'in *Bir Varmış Bir Yokmuş'u. II. Milletlerarası Tarihî Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. İstanbul: TYB Yayınları.

Karadağ, N. (1998). *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Nayman, H. (2018). *Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun Köroğlu Adlı Eski Harfli Tarihi Romanının Çeviri Yazısı ve Tahlili* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Özcan, A. (2011). *Türkiye'de Popüler Tarihçilik 1908-1960*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Özdemir, H. (2018). *Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun Hayatı, Edebi Kişiliği ve Romanlarının İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

H. AYDOĞDU

ÇAKŪ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/ Journal of Institute of Social Sciences
Cilt/Volume: 11, Sayı/Number: 1, (Nisan/April 2020): 396-413 (Atf için/To cite).

- Taştan, Z. (1993). Tarihi Gerçekler Ve Kurgusal Gerçeklik Bağlamında Tarihi Roman. *II. Milletlerarası Tarihî Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. İstanbul: TYB Yayınları.
- Taştan, Z. (2005). *Türk Romanında İstanbul'un Fethi ve Fatih*, (ed. K. Yetiş). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Taştan, Z. (2013). Tarihi Romanlarda Tarihi Şahsiyetleri Kurgulamak. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 32-42.
- Taştan, Z. (2007). Cumhuriyet Dönemi Tarihî Romancılığımızda Dikkat Çekici Bir Eser: *Kara Davut* ve Devrinde Uyandırdığı Akisler. *II. Kayseri ve Yöresi, Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Bildiriler Kitabı*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Taştan, Z. (2020). *Türk Edebiyatında Tarihi Romanlar (1871-1950)*. İstanbul: Hiper Yayınevi.
- Tepedelenlioğlu, N. N. (1978). *Sultan İkinci Abdülhamit ve Osmanlı İmparatorluğunda Komitacılar*. İstanbul: Divan Yayınları.
- Tepedelenlioğlu, N. N. (1928). *Deli Deryalılar*. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.
- Tülbentçi, F. F. (1950). *Kanunî Sultan Süleyman*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.